स्वाध्यायेनैव ब्राह्मणः। कुर्यादन्यत्र वा कुर्यान्नैतो ब्राह्मण उच्यते। क्षत्रियस्यापि यो धर्मस्तन्ते वक्ष्यामि भारत!। दद्याद्राजन्न याचेत यजेत न च याजयेत्। नाध्यापयेदधीयीत प्रजाश्च परिपालयेत्। नित्योद्युक्तो दस्युवधे रणे कुर्यात् पराक्रमम्। ये तु क्रतुभिरीजानाः श्रुतवन्तश्च भूमिपाः। त एवाहयजेतारस्त एवां लोकजित्तमाः। अविद्यतेन देहेन समराद्यो निवर्त्तते। क्षत्रियो नास्य तत् कर्म प्रशंसन्ति पुराविदः। एवं हि क्षत्रबन्धूनां मार्गमाहुः प्रधानतः। नास्य कृत्यतमं किञ्चिदन्यद्दस्युनिबर्हणात्। दानमध्ययनं यज्ञो राज्ञां क्षेमं विधीयते। तस्माद्राज्ञा विशेषेण योद्धव्यं धर्ममीप्सता। स्वेषु धर्मेष्ववस्थाप्य प्रजाः सर्वा महीपतिः। धर्मेण सर्वकृत्यानि शमनिष्ठानि कारयेत्। परिनिष्ठितकार्यस्तु नृपतिः परिपालनात्। कुबेरादन्यत्र वा कुबेरादैन्द्रो राजन्य उच्यते। वैश्यस्यापि हि यो धर्मस्तन्ते वक्ष्यामि शाश्वतम्। दानमध्ययनं यज्ञः शौचेन धनसञ्चयः। पितृवत् पालयेद्वैश्यो युक्तः सर्वान् पशूनिह। विक्रयं तद्वेदन्यत् कर्म यत् स समाचरेत्। रक्षया च हि तेषां वै महत् सुखमवाप्नुयात्। प्रजापतिर्हि वैश्याय सृष्ट्वा परिददौ पशून्। ब्राह्मणाय च राज्ञे च सर्वाः परिददे प्रजाः। तस्य वृत्तिं प्रवक्ष्यामि यत्र तस्योपजीवनम्। अस्यामेकां पिबेद्धेनुं शताच्च मिथुनं हरेत्। लब्धाच्च सप्तमं भागं तथाऽङ्गे कलाऽक्षुरे। अस्यानि सर्वबीजानामेषा सांवत्सरी श्रुतिः। न च वैश्यस्य कामः स्यान्न रक्षेयं पशूनिति। वैश्यो चेच्छति नान्येन रक्षितव्याः कथञ्चन। शूद्रस्यापि हि यो धर्मस्तन्ते वक्ष्यामि भारत!। प्रजापतिर्हि वर्णानां दासं शूद्रमकल्पयत्। तस्माच्छूद्रस्य वर्णानां परिचर्या विधीयते। तेषां शुश्रूषयैव महत् सुखमवाप्नुयात्। शूद्र एतान् परिचरेत्त्रीन् वर्णानानुपूर्वशः। सञ्चयाश्च न कुर्वीत जातु शूद्रः कथञ्चन। पापीयान् हि धनं लब्ध्वा वशे कुर्याद्धरीयसः। राज्ञा वा समनुज्ञातः कामं कुर्वीत धार्मिकः। तस्य वृत्तिं प्रवक्ष्यामि यत्र तस्योपजीवनम्। अवशिष्टभरणीयो हि वर्णानां शूद्र उच्यते। छत्रं वेष्टनमौशीरमुपानद्व्यजनानि च। यातयामानि देयानि शूद्राय परिचारिणे। अधायूंषि विशीर्णानि वसनानि द्विजातिभिः। शूद्रायैव प्रदेयानि तस्य धर्मधनं हि तत्। यत्र किञ्चिद्द्विजातीनां शूद्रः शुश्रूषराव्रजेत्। कस्यां तस्य तु तेनाऽर्थस्तिं धर्मविदो जनाः। देवः पितृभ्योऽनयत्याय भर्तव्यो दुर्बलो। शूद्रेण तु न हातव्यो भर्ता कस्याञ्चिदापदि। अतिरेकेण भर्तव्यो भर्ता द्रव्यपरिग्रहे। न हि स्वमस्ति शूद्रस्य भर्तृहार्यधनो हि सः। उच्छिष्टमेषां वर्णानां यच्चास्य च भारत!। स्वाहाकारवषट्कारौ मन्त्रः शूद्रे न विद्यते। तस्माच्छूद्रः पाकयज्ञैर्यजेतानृतवान् सदा। पूर्वपालनवीमाहुः पाकयज्ञस्य दक्षिणाम्। शूद्रः पैञ्जवनो नाम सहस्राणां शतं ददौ। ऐन्द्राग्न्येन विधानेन दक्षिणामिति नः श्रुतम्। यथा हि सर्ववर्णानां यज्ञस्यैव भारत!। अग्नाः सर्वेषु यज्ञेषु श्रद्धायज्ञो विधीयते। दैवतं हि महच्छ्रद्धा पवित्रं यजतां च यत्। दैवतं हि परं विप्राः स्वेन स्वेन परस्परम्। अवजग्मिरे सर्वस्ते तैस्तैः कामैः समाहितैः। संस्कृता ब्राह्मणैरेव त्रिषु वर्णेषु सृष्टयः। देवानामपि ये देवा यद्ब्रूयुस्ते परं हितम्। तस्माद्वर्णैः सर्वयज्ञाः संस्कृत्यन्ते न कामया। ऋग्यजुःसामवित्पूज्यो नित्यं स्याद्देवद्विजः।"

बहीर्थजातिधर्मस्तु मन्वाद्युक्तो जातिशब्दे दर्शितः "उत्सादयन्ते जातिधर्माः कुलधर्माश्च शाश्वताः" गीता।

जाति(ती)पत्री स्त्री जातेः(त्राः) जातीफलस्य पत्री गौरा० ङीष्। (जायत्री) ख्याते गन्धद्रव्यभेदे "जातीफलस्य त्वक् प्रोक्ता जाति(ती) पत्री भिषग्वरैः। जाति(ती) पत्री कटुः स्वादुः कटूष्णा रुचिवर्द्धनी। कफकासवमिश्वास-तृष्णाक्षमिविषापहा" भावप्र०।

जाति(ती)फल न० जातिः(ती) तन्नामकं फलं, ६त० वा। (जायफल) गन्धद्रव्यभेदे हेमच०।

जातिबाधक त्रि० ६त०। जातेर्बाधके प्राचीननैयायिकोक्ते व्यक्तेरभेदादौ स च जातिशब्दे दर्शितः।

जातिब्राह्मण पु० जात्या जन्मना ब्राह्मणः। तपःस्वाध्यायरहिते ब्राह्मणे। "तपः श्रुतञ्च योनिश्च त्रयं ब्राह्मणकारणम्। तपःश्रुताभ्यां यो हीनो जातिब्राह्मण एव सः" शब्दार्थचि० धृतवाक्यम्।

जातिभ्रंश न० पापभेदे। तत्स्वरूपप्रायश्चित्ते मनुनोक्ते प्रा० वि० व्यवस्थापिते च यथा।

"तत्र मनुः "ब्राह्मणस्य रजः पीत्वा मातरञ्चैव यस्त्रियोः। गच्छन्नश्च मैथुनं पुंसि जातिभ्रंशकरं स्मृतम्"। "जातिभ्रंशकरं कर्म कृत्वान्यतममिच्छया। चरेत् कृच्छ्रमतिक्रम्य प्रजापत्यमनिच्छया"। रजः पीत्वा पीडाकरत्वम्। अत्रेदं